

מסורת הש"ס

א) שבעות לה: (ט) לקמן פה: (א) (ג) כ"ב קמ: (ע"ש) (ד) (ועליו מב: (ה) [ב"מ ג:] ב"ק פו: לקמן נח: גיטין (ו) ב"ק פו: (ז) וזכרים מד: ק"ג: (ח) קדושין טו: (ט) ב"ק פה: (י) [לקמן דף ע"ג ט"ג:] (יא) דף נ"ג: (יב) מ"י כ"י (יג) [וע"ש תוס' קדושין טו: ד"ה י"ב וב"ק פו: ד"ה דמכין] (יד) מ"י כ"י (טז) [ז"ל והר"ן]

תורה אור השלם

1. כפ"י ב"ב פ"ד ה"ה עמך עד שנת היובל יעבר עמך: ויקרא כ"ב מ. 1. ויהי כי יאמר אל"ך לא אצא מעמך כי לא יאבדך ואת ביתך כי טוב לו עמך: דברים טו טו 2. והתנהלתם אתם לבנים אהריכם לרשת אחוזה ולקבלם בהם תעבדו ואתם אהריכם ישראל איש באחיו לא תרדה בו הפך: ויקרא כ"ב מו

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כמו כ"ו לנד מפרנסתה: י"ב לומר מנוימת: (ג) ת"ה ע"ו כ"י: ש"ה לכה לומר (ג) חלולת כ"י י"ק חנינו אביי אמר נתן וכו' ורבא אמר יתן:

מוסף רש"י

מעשה ידיה. שעתה נמי אביה אע"פ שלא גבתה. כגון שכן שפולה. מה האב הרי הן של אחיו. ומשכח לעולם וזה נ"ה האב ולא דמי לקמן דלא הן ממונ עמך דין ויעשוהו דלא ח"ו אלא יורה מופטר (וע"ד חב.) יורה הרב לומר לעבר. כענין עשה עמי. מלאכה. ואינו נדך. אלא חוזר על הפתחים (ג'טו) על ההעדפה. המותר זכות ביה. זכות שפולה לו מורה בשבט כמו (קדושין י"ט).

ומורה בקנס פטור. והרי לא תצטו אלא קנס לזדו ועליו נצטע וכיון דלא אודי ליה קמן לא משלם כי כפריה נמי לאו ממונה כפריה: **זה הניווניו מן האחיין.** שכן הוא תנאי כתובה דפרקין (לקמן דף נ"ב): **עד נוקצן דיהוויין ליכי ומיזונן מנכסיי** עד דתלקחון לגוצרין: **לאו מדידהו.** אלא תמנאי כתובה **אמן: אלמנה ניוונה מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא דפרקין [ס] את תהא יתבא צדיתי ומיזונת מנכסי כל ימי מיגר ארמלותין: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמנא צמקוס אב קיימי: **צפו ניהא ליה** (ו) **צפרושה.** שתרמיח מעשה ידיה (ו) לזד מפרנסתה: **אלמנה אלז הבט.** מי שמת והניח אלמנה וכת: **בנכסים מועטין.** שאין צפן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר צ"פ מי שמת צ"ב [קלט.] וקטני [ס] הצנות וזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דכתיב האב** עשתהו וכה צו האב להורישו לצניו: **הא לאחר מיתת האב.** האב עשתהו ויה לעצמה מדאכטריך לתנא לשמועינן **לא בשאינה ניוונה.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אכטריך לשמועינן דעשתהו לאחר מיתת האב לעצמה ואי לשמועינן היא גופה דמה שעשתה צחיי האב לאחרים שעתה דהא זכה ביה אב דממונה הוא ולא קנסא: **אפי' למאן דאמר.** בתוספת גיטין (ג). פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אלכטריך לשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניוונה דלא תימא זכות שזיכתה מורה לאב צבתו ממון הוא להורישו לצניס דקשיא לך צמאי תיזונן הא לא גרעה מעצד עצרי כי אלכטריך לשמועינן להעדפה מעשה ידיה עודף על מונומיה אלכטריך לשמועינן: **אמר רבא ווי גברא רבא כרז יוסף.** דלוחצה להא תיזבחה לא הוה ידע דליכא העדפה ומאי לדחוי ולשוני בשאינה ניוונה ולהעדפה וספ"ה אוחצה אלל ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיזבחה מעלימתה היא והכי קשיא ליה מממנ"י אדרב שמת: **דקפני.** ממנ"י מליאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמליאתה.** דמה שעשתה צחיי האב האב לעצמה: **מה מליאתה כו.** דמליאתה שפוטא לן דלעצמה דו' אפי' צחיי האב לא זכי צפן אב אלכ"כ סמוכה על שלחנו כדאמרין צ"מ (דף י"ב): ומשום אציה דכיון דאינו חייב צמנומיה צחיי דקמן צפירקין" האב אינו חייב צמנומיה כמו ואי אמרת מליאתה לעצמה תו לא היב לה מונומיה ולקמן צפירקין" נמי אמרי:

דכתיב והסנהלתם אותם. עבדים כעננים: **זכות צפו.** זכות שזיכתה לו תורה צבתו: **ואימא צפתי פה וקנסות.** דלוגס וחבלות הכתוב מדבר אלל מעשה ידיה דמדי דשכיח וחסרי צה ממונה דהא מיתונא מינייהו אימא דידהו הוי: **צערא דגופא הוא.** ובערא לא זכי ליה רחמנא לאב דכתיבא צחובל (ב"ק פו: צ) צבנו וצבתו הקטנים יעשה להם סגולה: שפצעה

בשאינה ניוונה אפי' ל"מ"ד כו' וכן עיקר ומיירי בשאינה ניוונה לא מן האב ולא מן האחיין דלחר מיתת האב אית לן מייקרא דצדיתי דכתיב ויהי יתבא צדיתי ומיזונת מנכסיי עד דתלקחון לגוצרין: **לאו מדידהו.** אלא תמנאי כתובה **אמן: אלמנה ניוונה מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא דפרקין [ס] את תהא יתבא צדיתי ומיזונת מנכסי כל ימי מיגר ארמלותין: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמנא צמקוס אב קיימי: **צפו ניהא ליה** (ו) **צפרושה.** שתרמיח מעשה ידיה (ו) לזד מפרנסתה: **אלמנה אלז הבט.** מי שמת והניח אלמנה וכת: **בנכסים מועטין.** שאין צפן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר צ"פ מי שמת צ"ב [קלט.] וקטני [ס] הצנות וזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דכתיב האב** עשתהו וכה צו האב להורישו לצניו: **הא לאחר מיתת האב.** האב עשתהו ויה לעצמה מדאכטריך לתנא לשמועינן **לא בשאינה ניוונה.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אכטריך לשמועינן דעשתהו לאחר מיתת האב לעצמה ואי לשמועינן היא גופה דמה שעשתה צחיי האב לאחרים שעתה דהא זכה ביה אב דממונה הוא ולא קנסא: **אפי' למאן דאמר.** בתוספת גיטין (ג). פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אלכטריך לשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניוונה דלא תימא זכות שזיכתה מורה לאב צבתו ממון הוא להורישו לצניס דקשיא לך צמאי תיזונן הא לא גרעה מעצד עצרי כי אלכטריך לשמועינן להעדפה מעשה ידיה עודף על מונומיה אלכטריך לשמועינן: **אמר רבא ווי גברא רבא כרז יוסף.** דלוחצה להא תיזבחה לא הוה ידע דליכא העדפה ומאי לדחוי ולשוני בשאינה ניוונה ולהעדפה וספ"ה אוחצה אלל ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיזבחה מעלימתה היא והכי קשיא ליה מממנ"י אדרב שמת: **דקפני.** ממנ"י מליאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמליאתה.** דמה שעשתה צחיי האב האב לעצמה: **מה מליאתה כו.** דמליאתה שפוטא לן דלעצמה דו' אפי' צחיי האב לא זכי צפן אב אלכ"כ סמוכה על שלחנו כדאמרין צ"מ (דף י"ב): ומשום אציה דכיון דאינו חייב צמנומיה צחיי דקמן צפירקין" האב אינו חייב צמנומיה כמו ואי אמרת מליאתה לעצמה תו לא היב לה מונומיה ולקמן צפירקין" נמי אמרי:

זכאי צמליאתה משום אציה אלל אחין על כרחייהו מיתונא מנכסיי האב: **דכתיב והסנהלתם אותם.** עבדים כעננים: **זכות צפו.** זכות שזיכתה לו תורה צבתו: **ואימא צפתי פה וקנסות.** דלוגס וחבלות הכתוב מדבר אלל מעשה ידיה דמדי דשכיח וחסרי צה ממונה דהא מיתונא מינייהו אימא דידהו הוי: **צערא דגופא הוא.** ובערא לא זכי ליה רחמנא לאב דכתיבא צחובל (ב"ק פו: צ) צבנו וצבתו הקטנים יעשה להם סגולה: שפצעה

בשאינה ניוונה אפי' ל"מ"ד כו' וכן עיקר ומיירי בשאינה ניוונה לא מן האב ולא מן האחיין דלחר מיתת האב אית לן מייקרא דצדיתי דכתיב ויהי יתבא צדיתי ומיזונת מנכסיי עד דתלקחון לגוצרין: **לאו מדידהו.** אלא תמנאי כתובה **אמן: אלמנה ניוונה מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא דפרקין [ס] את תהא יתבא צדיתי ומיזונת מנכסי כל ימי מיגר ארמלותין: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמנא צמקוס אב קיימי: **צפו ניהא ליה** (ו) **צפרושה.** שתרמיח מעשה ידיה (ו) לזד מפרנסתה: **אלמנה אלז הבט.** מי שמת והניח אלמנה וכת: **בנכסים מועטין.** שאין צפן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר צ"פ מי שמת צ"ב [קלט.] וקטני [ס] הצנות וזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דכתיב האב** עשתהו וכה צו האב להורישו לצניו: **הא לאחר מיתת האב.** האב עשתהו ויה לעצמה מדאכטריך לתנא לשמועינן **לא בשאינה ניוונה.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אכטריך לשמועינן דעשתהו לאחר מיתת האב לעצמה ואי לשמועינן היא גופה דמה שעשתה צחיי האב לאחרים שעתה דהא זכה ביה אב דממונה הוא ולא קנסא: **אפי' למאן דאמר.** בתוספת גיטין (ג). פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אלכטריך לשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניוונה דלא תימא זכות שזיכתה מורה לאב צבתו ממון הוא להורישו לצניס דקשיא לך צמאי תיזונן הא לא גרעה מעצד עצרי כי אלכטריך לשמועינן להעדפה מעשה ידיה עודף על מונומיה אלכטריך לשמועינן: **אמר רבא ווי גברא רבא כרז יוסף.** דלוחצה להא תיזבחה לא הוה ידע דליכא העדפה ומאי לדחוי ולשוני בשאינה ניוונה ולהעדפה וספ"ה אוחצה אלל ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיזבחה מעלימתה היא והכי קשיא ליה מממנ"י אדרב שמת: **דקפני.** ממנ"י מליאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמליאתה.** דמה שעשתה צחיי האב האב לעצמה: **מה מליאתה כו.** דמליאתה שפוטא לן דלעצמה דו' אפי' צחיי האב לא זכי צפן אב אלכ"כ סמוכה על שלחנו כדאמרין צ"מ (דף י"ב): ומשום אציה דכיון דאינו חייב צמנומיה צחיי דקמן צפירקין" האב אינו חייב צמנומיה כמו ואי אמרת מליאתה לעצמה תו לא היב לה מונומיה ולקמן צפירקין" נמי אמרי:

נערה שנתפתתה פרק רביעי כתובות מג.

[רבי שמעון סבר כו'. והשמה פליגי צמרתה צמדת דין וזבלת עמד דין אלל קשה דסוף סוף כיון דלריך לומר דפטור מקרבן אע"ג דלא מודה מיחייב א"כ צמנס דמק דמק לחלק בין קנס זה לשאר קנסות אלל הוה ליה למימר כי קאמר רבא דממונה הוי לענין הודאה הוי"ק לאציי אמאי תלי ר"ש קרבן שצובה צהודאה אדרבה הודאה תליא צקרבן שצובה ועוד היכי הוה צעי למילף הודאה מקרבן הרי קרקעות דפטור מקרבן אע"ג דלא מודה מתייב ועוד הא דלחר לקמן הא עמד דין משלם כו' משמע אלל ומפתה דקאי ציה אס עמד דין חייב קרבן אע"ג דלא גברה ומתה ומפרס ר"י דלציי מיציעא ליה כיון דאינו מוריש לצניו אפי' עמד דין לר"ש צמנתי' משום דלחן ארס מוריש זכות צמו לצנו וחציב זכות צמו לו זמן שלל צלא לירו ה"ה לענין שצובה דלחוי למעטו מוכחש אע"פ שממון גמור הוא לענין הודאה כשמורה כשעמד דין מ"מ סס קנס עליו כיון דלס היה מודה צלוגס ופימיו ולא היה מודה שעמד דין פטור וסוף הסוגיא מ"מ לא תיישבין:]

בת הניוונית מן האחיין מעשה ידיה צ"מ. מדאורייתא

פשיטא ליה הוי לעצמה כדדרשתי לקמן מהסנהלתם אלל מדרבנן צעי מדתלי טעמא צמונוות ומדמיימי עלה מאלמנה ומיציעא ליה כיון דניוונית משלהן מי התקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מונוות או לא וכן משמע כל הסוגיא ולקמן דצעי מ"ט דרב ה"מ למיציעא נמי מ"ט דרב שטס דמדאורייתא מודה דהוה לעצמה אלל נקט רב משום דקאמר צדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן וקלט מגמגס רשצ"א דהכא משמע דטפי הוה מעשה ידיה שלה כיון שניוונית צעל כרחס צמנאי צ"ד ממה שהיתה ניוונה מדעתם ולקמן צריס אלמנה (דף ע"ה): גצי אלמנה משמע אפיכא צמרה כיון שניוונית ע"י תנאי צ"ד הוה מעשה ידיה שלהן טפי ממה שהיתה ניוונה מדעתם וצ"ע [ודומק לחלק בין אלמנה לצת דניחא ליה צהרושה דמ"מ סצרה הוי אפיכאל:]

עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחיו. וא"ת אלמנה אלל הצת אמאי קרי ליה נכסיס מועטין צשלמא גצי צת אלל אחין מופרש צפ' מי שמת (צ"ב קלט: וס) כלי שיונו אלל ואלו עד שיצברו אלל הכא אין שייך אוחו שיעור שהאלמנה יש לה לעולם מונוות ונראה לר"י דדוקא כשיס אלמנה וצניס וצת תקנו לאלמנה ונתנו לה מה שהיה (ט) ליקח לנתו ואלו עד שתיצבר הצת אלל כשאין אלל אלמנה וצניס או אלמנה וצת שהצת יורשת לא עשו תקנה צצזיל האלמנה דמשום אלמנה לא ראו להפקיע כח הירושה אלל כשצבר הפקיעו צצזיל הצת וצצזיל הצת הפקיעו טפי לפי שהיא יורשת צשאין צניס וכן משמע צירושלמי צפרק מי שמת דלחר הסס אין

האלמנה דוחה את הצנות ולא הצנות דוחה את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הצנות על ידי צניס ואת הצניס על ידי הצנות: **ל"ה בשאינה ניוונה.** פירוש מן האחים אלל מן האב היתה ניוונה ומשום הכי פריך אי צשאניה ניוונה מאי למימרא דפשיטא דלחר מיתת האב לעצמה ומשום היא גופה דמת האב הרי הן של אחין נמי לא איצטריך הואיל וניוונית היתה מן האב פשיטא דירושין אוחו ואית ספרים דלא גרסי מאי למימרא אלל גרסי אי צשאניה ניוונה אפי' ל"מ"ד כו' וכן עיקר ומיירי בשאינה ניוונה לא מן האב ולא מן האחיין דלחר מיתת האב אית לן מייקרא דצדיתי דכתיב ויהי יתבא צדיתי ומיזונת מנכסיי עד דתלקחון לגוצרין: **לאו מדידהו.** אלא תמנאי כתובה **אמן: אלמנה ניוונה מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא דפרקין [ס] את תהא יתבא צדיתי ומיזונת מנכסי כל ימי מיגר ארמלותין: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמנא צמקוס אב קיימי: **צפו ניהא ליה** (ו) **צפרושה.** שתרמיח מעשה ידיה (ו) לזד מפרנסתה: **אלמנה אלז הבט.** מי שמת והניח אלמנה וכת: **בנכסים מועטין.** שאין צפן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר צ"פ מי שמת צ"ב [קלט.] וקטני [ס] הצנות וזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דכתיב האב** עשתהו וכה צו האב להורישו לצניו: **הא לאחר מיתת האב.** האב עשתהו ויה לעצמה מדאכטריך לתנא לשמועינן **לא בשאינה ניוונה.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אכטריך לשמועינן דעשתהו לאחר מיתת האב לעצמה ואי לשמועינן היא גופה דמה שעשתה צחיי האב לאחרים שעתה דהא זכה ביה אב דממונה הוא ולא קנסא: **אפי' למאן דאמר.** בתוספת גיטין (ג). פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אלכטריך לשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניוונה דלא תימא זכות שזיכתה מורה לאב צבתו ממון הוא להורישו לצניס דקשיא לך צמאי תיזונן הא לא גרעה מעצד עצרי כי אלכטריך לשמועינן להעדפה מעשה ידיה עודף על מונומיה אלכטריך לשמועינן: **אמר רבא ווי גברא רבא כרז יוסף.** דלוחצה להא תיזבחה לא הוה ידע דליכא העדפה ומאי לדחוי ולשוני בשאינה ניוונה ולהעדפה וספ"ה אוחצה אלל ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיזבחה מעלימתה היא והכי קשיא ליה מממנ"י אדרב שמת: **דקפני.** ממנ"י מליאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמליאתה.** דמה שעשתה צחיי האב האב לעצמה: **מה מליאתה כו.** דמליאתה שפוטא לן דלעצמה דו' אפי' צחיי האב לא זכי צפן אב אלכ"כ סמוכה על שלחנו כדאמרין צ"מ (דף י"ב): ומשום אציה דכיון דאינו חייב צמנומיה צחיי דקמן צפירקין" האב אינו חייב צמנומיה כמו ואי אמרת מליאתה לעצמה תו לא היב לה מונומיה ולקמן צפירקין" נמי אמרי:

עין משפט נר מצוה

א ו מ"י פ"ה מהל' אשוחת ה"ל"א סמג לאוין פ"ח טו"ש"ע א"ה"ע ק"י כ"ה סעי' א: ז ב מ"י פ"ט שס ה"ל' ח ופ"ה מ"ט נחלות ה"ל"ב סמג שס טו"ש"ע שס ס"י ק"ב סעי' יא: ג ג מ"י פ"ט מהל' אשוחת ה"ל' כ"ה סמג שס טו"ש"ע שס סעי' טו ופ"י כ"ג סעי' ד: ז ד מ"י פ"ט מהל' עבדים ה"ל' טו"ש"ע ע"ד ס"י רסו סעי' כ: ה ו מ"י פ"ט מהל' אשוחת ה"ל' ופ"ג מהל' עבדים ה"ל' טו סמג ע"ן פג טו"ש"ע א"ה"ע ס"י ק"ב סעי' ב:

תוספות ר"ד

בא מינה רבינא מר"ש בת הניוונית מן האחיין מעשה ידיה למי' אחיס במקום אב קיימי מה החם מעשה ידיה לאב ה"י מעשה ידיה לאחיין. א"ד לא דמי [לאב] החם מדידה מיתונא הכא לא מדידה מיתונא אלא ממנאי ב"ד קאכלי פי' שכן כתבו ב"ד ככתובתה שכן נוקצין דיהוי ליכי מינאי אונן מיתונן וכו' א"ל הניתנה אלמנה ניוונה מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן. פי' והאי נמי תנאי כתובה הוי שכן כתוב לה ואת תהא יתבא בבית ומיזונת וכו' אלמא במקום אב קיימי מי דמי אלמנתו ב"ד ניהא ליה בהרוחה. ב"ד ניהא ליה בהרוחה. ור"י פשיטא מוקבתי מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מה האב הרי הן של אחיו. בשלמא מעשה ידיה איכא גוביינא אלא מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה ולעצמה דהא אפילו בחיי אביה לא זכי בהו האב אלא משום אביה שסמוכה על שלחנו ואינו חייב לזונה בחייו אבל אחין בע"כ יחבו לה מוני (ט) בחיי אביה לפיכך אינן זוכים במציאתה אף מעשה ידיה בחיי אב לאב לאחר מיתת האב לעצמה. איתמר נמי ארי"י א"י בת הניוונית מן האחים מעשה ידיה לעצמה אמר (ר"ה) נ"ב כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנהלתם אותם לבנים אחריכם אותם לבנים ולא בנותיכם לבנים. מגיד לך הכתוב שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו:

א) צ"ל היכי הוה מונו מנכסי צביה.